abychom na čas zase setrvali na zásadě nezvyšovaných výdajů a snažili se vtěsnati více úkolů do daného rámce. Jen zčásti se tak stalo pro rok 1937.

Ukazuje se dnes, jak bychom potřebovali výsledků reorganisace či zjednodušení veřejné správy. Bohužel se o ní u nás jen mluvilo. Dnes, po letech, by se byly již objevovaly příznivé důsledky této reorganisace, které by umožnily na př. zlepšení platů státních zaměstnanců bez nebezpečí nových schodků. Problém osobních výdajů stává se tím dnes o to tíživější. Je vidno, že heslo reorganisace veřejné správy ve směru zjednodušení zůstává nadále časovým.

Další úkoly spadají do obecné politiky hospodářské. Finance státu jsou úsekem hospodářství; situace hospodářství státního se v nich odráží. Zejména nyní po devaluaci je zapotřebí všestranného úsilí, aby hospodářská obroda — pokud je v naší moci — pokračovala rychleji. Chyby z doby po devaluaci z r. 1934 měly by nám být poučením. Zůstane i pro státní finance nejdůležitějším prostředkem k dosažení lepších výsledků lepší obecná hospodářská politika.

Vl. Klimecký.

DEVALUACE.

Plných pět let od zrušení zlaté měny v Anglii setrvávala stále se tenčící skupina zemí při zlaté měně o nesníženém obsahu. V roce 1934 devaluovalo z této skupiny Československo, v roce 1935 Belgie. Zbyly Francie, Švýcarsko, Nizozemsko, Italie, Polsko a Německo. S výjimkou Německa od pádu Brüningova nastoupily všechny tyto země cestu důsledné deflace. Ale provádění této politiky se setkávalo s čím dál většími obtížemi hospodářskými a sociálními uvnitř států, a nakonec i tyto země byly přinuceny k opatřením, která byla v rozporu s politikou deflační, takže disparita cen uvnitř těchto zemí a na světovém trhu se znovu zvětšovala.

Šlo především o Francii, která byla pokládána za představitele pevné měny. Byla to však právě Francie ze zemí se skutečně zlatou měnou, jejíž vlády z posledních let dělaly politiku, která — jakkoliv všechny vlády měly v programu nedotknutelnost franku — nemohla ničím jiným skončit, než dalším znehodnocením franku. Francie platila od dřívějška za zemi drahou vůči zemím librové skupiny. Ale nynější Blumova vláda svými dalekosáhlými opatřeními na poli hospodářské a sociální politiky (zavedení 40hodinového týdne pracovního, zvýšení mezd, zavedení placené dovolené, zavedení obilního monopolu atd.) tuto drahotu ještě zvýšila. Zvyšované ochranářství dovozní bylo jen logickým důsledkem této politiky, a na druhé straně vedlo ovšem k poklesu vývozu a aktivního cizineckého ruchu se všemi dalšími následky pro zaměstnanost a platební bilanci. To byla jedna trhlina v měnových základech Francie. Druhá spočívala ve finanční politice státu. Od let se francouzským vládám nepodařilo vyrovnati rozpočet. Deficity se staly chronickou chorobou, a co na víc: uhražovány byly z největší části krátkodobými zálohami u cedulové banky, tedy způsobem pro měnu naprosto rozvratným.

Bylo tedy jen otázkou času, kdy tato politika rozhodne o osudu měny. Překvapení bylo nejvýš jen v tom, že o devaluaci bylo rozhodnuto nyní, kdežto se očekávala o něco později. Francouzská devaluace byla uskutečněna po

předchozí dohodě s Unií severoamerickou a s Velkou Britanií, a předcházela jí mezinárodní konference finančního výboru Společnosti národů, která vyslovila devaluaci ve zlatém bloku jako předpoklad k uskutečnění snah o uvolnění mezinárodního obchodu a placení. Tato myšlenka to hlavně byla, proč rozhodnutí Francie pro devaluaci nezůstalo osamocené, a následovaly s úpravou měny ještě jiné státy: Švýcarsko, Nizozemsko, pak Řecko, Lotyšsko a Turecko, posléze Italie a Československo.

Francouzský frank obsahoval před válkou 0·3226 g zlata o čistotě $^{9}/_{10}$, čili 0·29032 g ryzího zlata. Po válce ustálen byl od r. 1926 de facto a r. 1928 formálně na úrovni, jež odpovídala obsahu 0·0655 g mincovního zlata o čistotě $^{9}/_{10}$ v jednom franku. Byla to proti době předválečné devaluace o 80%. Nynější devaluace byla provedena tak, že stanoveno bylo rozpětí obsahu mincovního zlata ve franku ve výši 49—43 mg. Zřízen byl vyrovnávací měnový fond 10 miliard frs (dotovaný z účetního zisku, vzniklého přepočtením zásob zlata u Francouzské banky podle nového obsahu zlata v měnové jednotce), který má za úkol ustáliti zahraniční kurs franku na úrovni, odpovídající zmíněnému rámci obsahu zlata. Vezmeme-li střed, znamenalo by to proti době předválečné snížení obsahu zlata ve franku asi na 14—15% (t. j. proti dosavadnímu stavu o 30%).

Také švýcarský frank obsahoval před válkou a až dosud 0·29032 g čistého zlata. Nyní se stanoví shodně jako ve Francii rozpětí obsahu zlata, v rámci jehož má být ustálen zahraniční kurs franku. Toto rozpětí činí 0·215—0·190 g čistého zlata. Znamená to uprostřed devaluaci o 30%.

Jinak poskytovalo Nizozemsko, které bylo nejpevnějším odpůrcem devaluace. Zatím de facto zrušilo zlatou měnu; zastavilo směnitelnost a zavedlo kontrolu pohybu zlata. Holandská zlatka obsahovala dosud 0·6048 g čistého zlata. Vyrovnávací fond 300 mil. hfl má za úkol ustáliti kurs zlatky na úrovni, která bude výsledkem volného trhu. Jak veliká bude konečná devaluace zlatky, není dnes zatím určeno. V přítomné době se pohybuje zahraniční kurs holandské devisy kolem 53.85 $ = 100 hfl (dne 21. října byl kurs 53·88), kdežto dřívější teoretická parita byla 68·06 $ = = 100 hfl. Znamená to tedy disažio necelých 21%. Podle zpráv hledí Nizozemsko docíliti „optima devaluace". To představuje tak hlubokou devaluaci, která při uvolnění dovozní kontingentace a zemědělské ochrany nevyvolá zvýšení domácích cen.

Podle časového pořadí ohlásily dále měnovou úpravu Řecko, Lotyšsko a Turecko.

Řecká drachma byla od r. 1928 ustálena v poměru 375 drachem = = 1 libře šterl. Po zrušení zlaté měny v Anglii byla drachma připoutána k dolaru poměrem 77·05 drachmy = 1 dolaru. Ale i tento poměr byl 26. dubna 1932 po zrušení zlaté měny v Americe rozvázán a drachma vyjadřována poměrem ke švýcar. franku. Celkem však se drachma postupně znehodnocovala rovnoběžně s librou a její disažio proti dřívější paritě činilo v září 42·5%. Nyní provedlo Řecko novou devaluaci tím, že opřelo drachmu znovu o libru poměrem 546 až 550 drachem = 1 libře. Těsně před touto úpravou (25. září) stála libra 531 až 532 drachem. Podle této úpravy snížen byl vlastně obsah zlata v drachmě proti době předválečné, kdy byla drachma měnou frankovou, na necelá 3%.

Lotyšský lat byl v poslední době formálně vyjádřen poměrem 15 latů = 1 libře. Nyní byl stanoven úřední kurs stejný jako před opuště-

ním zlaté měny v Anglii r. 1931, t. j. 25·22 latu = 1 libře. Znamená to tedy devaluaci o 38%.

Turecká libra nebyla po válce pevně ustálena. Turecká banka regulovala kurs kolem poměru 1 tur. libra = 12·06 fr. frs. Nyní byl kurs zatímně stanoven poměrem 6·35 až 6·38 tur. liber = 1 libře šterl.

Značně větší devaluaci než Francie, Švýcarsko a Nizozemsko provedla Italie. Lira, jež byla před válkou měnou frankovou a obsahovala tedy 0·2903225 g čistého zlata, byla dne 22. prosince 1927 formálně devaluována a 1 lira obsahovala 0·07919052 g čistého zlata. Nyní devaluována byla o dalších 41% a bude obsahovat 0·04677 g ryzího zlata. Proti době předválečné znamená to devaluaci na 16%.

Československo při úpravě měny z r. 1929 určilo obsah Kč ve výši 0·04458 g čistého zlata. Devaluací z února 1934 byl zlatý obsah snížen na 0·03715 g. Nynější devaluací (zákon č. 262 z r. 1936) snížen je zlatý obsah podobnou formou jako ve Francii a Švýcarsku. Národní bance je stanovena povinnost ustáliti zahraniční kurs Kč na úrovni, která by odpovídala rozpětí 32·21 až 30·21 mg čistého zlata. Zákon zmocňuje zároveň vládu k vyhlášení pevného obsahu v tomto zmíněném rámci. Stalo se tak již vládním nařízením č. 263 z r. 1936, podle něhož se stanoví obsah čistého zlata v Kč ve výši 31·21 mg. Znamená to proti dosavadnímu stavu snížení o 16% a proti stavu před rokem 1934 o 29·99%. Devaluační zákon i nařízení platí od 10. října.

Devaluační účinky.

Zastánci devaluace v různých zemích, a zejména v Anglii, vyslovovali názor, že odhodnocení měn zlatého bloku je podmínkou zlepšení vztahů obchodních a kapitálových mezi státy. Pravda je, že deflací v zemích zlatého bloku nebyla cenová úroveň snížena v té míře, oč ve zlatě klesla v zemích, které devaluovaly, zvláště v zemích skupiny šterlingové. Provádění deflace bylo ostatně i v zemích zlatého bloku zastaveno a naopak hospodářská i sociální politika těchto zemí měla za následek nový vzestup cen (příklad Francie). Proto se tyto země stávaly čím dále méně schopnými soutěže, jejich vývoz a aktivní cizinecký ruch upadal přes různá podpůrná opatření, a naopak země tyto byly nuceny zvyšovati dovozní ochranářství. Proto přívrženci devaluace viděli v devaluaci východisko k takové politice, která by umožnila uvolnění mezinárodního obchodu zrušením těch dovozních překážek, jež byly zavedeny proto, že zboží ze zemí s devaluovanou měnou se stalo levnější.

S touto nadějí na mezinárodní uvolnění obchodu provedeny byly nynější devaluace. Bude-li opravdu tato myšlenka postupně uskutečňována, ukáže budoucnost. Dosud snížena byla v některých státech cla a zrušena jiná dovozní omezení jen v těch oborech, kde jejich trvání by způsobilo cenový vzestup. Státy tedy dosud nezmenšily překážky dovozu v duchu zmíněné myšlenky mezinárodního uvolnění obchodu, nýbrž z vlastních potřeb cenových a hospodářských. Jsme také přesvědčeni, že uvolňování mezinárodního obchodu bude pokračovat velmi pomalu. Nehledíme-li ani k pochopitelným sobeckým zájmům jednotlivých zemí, bylo by zapotřebí před uvolňováním dovozu nejdříve vyřešiti jiné problémy, které se zahraničním obchodem souvisí. Je to především problém mezinárodního zadlužení.

Tíživost dluhů byla již dříve při daleko větším rozsahu zahraničního obchodu jednotlivých zemí tvrdým oříškem. Úrok a úmor zahraničního dluhu vyžadoval již v r. 1931 u Rakouska 22%, u Maďarska 48%, u Polska 24%, u Rumunska 28% u Jugoslavie 29%, u Bulharska 15%, u Řecka 49% (u Československa 5%) tehdejšího rozsahu vývozu (nikoliv vývozního přebytku). Od té doby sice dluhy některých států něco klesly, ale daleko podstatněji klesl vývoz. Jak je tedy možné, aby předlužené státy uvolnily platební styk, dokud potrvá toto ohromné zatížení dluhové? To je problém celé střední Evropy a Německa.

Ale do budoucnosti musila by se také změnit od základu obchodní a kapitálová politika věřitelských zemí. Dlužnické země mohou splácet své dluhy jedině vývozem zboží do zemí věřitelských. Věřitelské země musí tedy připustit tento dovoz, a samy by se musily vrátit k dřívější politice ukládání kapitálů do zemí svého dovozu. Bylo by velikým optimismem očekávati brzy takovouto změnu.

A k tomu všemu chybí tu obecný předpoklad, jímž je politický klid a důvěra.

Zatím uskutečněna byla mezi Francií, Anglií a Amerikou dohoda o technické spolupráci při vyrovnávání špiček platební bilance ve zlatě. Popud k této dohodě vyšel z Ameriky. Dohoda je otevřena ostatním státům a spočívá v tom, že účastenské země se zavazují povoliti vývoz zlata na vyrovnávání platební bilance vůči druhé účastenské zemi, a to za kurs, který odpovídá ceně zlata 35 dolarů za 1 unci s připočtením ¼% výloh. Dohoda tato je komentována jako předzvěst mezinárodního měnového ustálení. Vidí se v ní zavedení jakéhosi nového druhu zlatého standardu. Přikládá se jí význam přes to, že je kterýmkoliv státem vypověditelná ve lhůtě jen 24 hodin. V dnešních poměrech nejistoty a náhlých překvapení se oceňuje i tato dohoda, a zejména účast Anglie na ní. Je to totiž po prvé od zrušení zlaté měny, co se měnové úřady anglické formálně zavazují k určitému ustálení měny, byť jen na 24 hodin.

Cenová politika po devaluaci.

Po devaluaci obrací nyní státy svůj zřetel hlavně k vývoji poměrů domácích. Přední starostí jsou ceny. Proto, jak řečeno, byla v zemích, které devaluovaly, zrušena nebo snížena cla a odstraněny jiné překážky dovozu zboží denní potřeby, aby po devaluaci ještě více nepřispívaly k zvýšení cen.

Po té stránce obrací světové veřejné mínění pozornost zejména k vývoji poměrů ve Francii. Ze všech zemí, které provedly devaluaci, je u Francie největší nebezpečí, že se devaluace nepodaří, nebo že se ukáže nakonec nedostatečnou s hlediska vyrovnání cen domácích a zahraničních ve zlatě. Na rozdíl od Anglie provádí se devaluace ve Francii (stejně ovšem jako v jiných zemích) v době vzestupu cenového na světových trzích. Ve Francii kromě toho stoupají prudce ceny z důvodů hospodářské a sociální politiky Blumovy vlády.

Úroveň cenová v Anglii klesla ve zlatě od let 1927/28 jednak deflací, jednak devaluací asi o 55%. Ve Francii snížena byla ve stejné době do příchodu Blumovy vlády cenová úroveň deflací asi o 45%. Francouzský Institut Scientifique des Recherches économiques et sociales (prof. Charles

Rist) vypočetl na jaře 1936, že by stačila devaluace o 25%, aby byla vyrovnána kupní síla franku na trhu domácím a v cizině. Stalo se tak na základě srovnání francouzské a anglické cenové hladiny. Při tom rozebrány byly ceny z tištěných katalogů obchodních domů (v Paříži Bon Marché). Bylo seznáno, že ve Francii je dráže než v Anglii. Na příklad ceny konfekce byly vyšší o 15—30%, potravin o 10—30% (zejména mouky, másla, vajec, masa a cukru). Výdaje anglické rodiny za poživatiny, ošacení, světlo a otop byly tehdy o 25% nižší než v průměru ve Francii. Poněvadž tyto zmíněné výdaje představují $^4/_5$ celkových životních nákladů, byly náklady v Paříži o třetinu vyšší než v Londýně. Ristův ústav vypočetl, že devaluace o 25% by postačila vyrovnat tuto cenovou disparitu.

Ale od těch dob se situace podstatně změnila. Zmíněná Blumova opatření na poli hospodářské a sociální politiky měla za následek veliký vzestup cenový, k němuž se nyní po devaluaci druží zdražování, vyvolané jí samou. Index maloobchodních cen, počítaný na základě r. 1914 = 100, stoupl od letošního jara do září ze 450 na 480 (při čemž se sociální opatření ještě plně nemohla projeviti). Velmi střízlivé odhady očekávají po sociálních opatřeních cenový vzestup o 10 až 12% (na 500), a k tomu má přijít ještě vliv provedené devaluace. Index velkoobchodních cen, počítaný na základě r. 1929 = 100, byl loni v září 53, letos v září 67, což znamená vzestup o 26%. Po devaluaci vzestup pokračuje. Dne 27. září činil celkový index (1914 = 100) 404 a do 10. října se zvýšil na 438, čili o 8·4%. Při tom ceny dováženého zboží za těchto 14 dní stouply o 14% (index se zvýšil ze 319 na 363). Index průmyslových výrobků stoupl ze 372 na 411, čili o 11%. Ceny nerostů a kovů zdražily o 16%, potravin o 7%, textilií o 11%.

Za této situace není divu, že jsou vyslovovány obavy, že provedená devaluace nebude s to odstranit cenovou disparitu mezi Francií a Anglií, kterou zmíněný Ristův ústav odhadoval letos na jaře na 33%, a že proto Francie neuvolní dovoz, jak se po devaluaci předpokládalo, neboť zůstane drahou, jako bývala před devaluací.

Příznivější jsou po této stránce poměry v jiných zemích, které devaluovaly, ačkoliv všude se očekává cenový vzestup. Ve Švýcarsku klesl index velkoobchodních cen od r. 1929 se 100 na 66 a nyní po devaluaci 30% to znamená snížení ve zlatě na 46, čili proti r. 1929 o 54%, jako v Anglii. Ovšem musíme počítat se zdražením po devaluaci. V Nizozemsku klesl index velkoobchodních cen v téže době se 100 asi na 63 a po devaluaci o 20% klesne ve zlatě na 50. Také tento pokles se ovšem neudrží po devaluaci. V Italii zastaveno bylo uveřejňování cenových indexů, které s válkou v Habeši začaly stoupat. Do loňského podzimu klesl velkoobchodní cenový index od r. 1929 se 100 na 75. K dnešku je pravděpodobný vzestup na 85. Po devaluaci o 41% znamená to ve zlatě pokles na 50. I zde ovšem ceny dále stoupají.

Komentář k devaluaci v Československu a k hospodářské politice naší po devaluaci najde čtenář na jiném místě. Nejdůležitější je pro nás otázka, bude-li skutečně mezinárodní obchod uvolněn. Na tom totiž závisí zlepšení našeho zahraničního obchodu, zaměstnanosti a celkové hospodářské situace. Všechno ostatní, co souvisí se zvýšením soutěživosti našeho zboží na světovém trhu, je věcí naší vnitřní politiky. Proto musí být nyní všechno naše úsilí obráceno k tomu, abychom byli doma připraveni využít každého případného zlepšení vnějších předpokladů k oživení hospodářství našeho.

vk.